

Het Bericht

WWW.RATHENAU.NL • 2013, nummer 4

Rathenau Instituut

Kenniscopproductie inzetten voor 'Grand Challenges'

Grote maatschappelijke uitdagingen vragen om samenwerking tussen alle belanghebbenden. In onderzoek voor deze uitdagingen wordt daarom gepleit voor kenniscopproductie. Een vorm van kennisontwikkeling waarbij onderzoekers, overheden, en maatschappelijke organisaties samenwerken. Het Rathenau Instituut heeft ervaringen met kenniscopproductie onderzocht. Daaruit volgen beleidsaanbevelingen voor de overheid en 'Negen gouden regels' voor de deelnemers aan kenniscopproductie.

De samenleving wordt geconfronteerd met grote maatschappelijke uitdagingen. Denk aan klimaatverandering, vergrijzing en gebrek aan sociale cohesie. Deze 'Grand Challenges' vereisen een vorm van onderzoek die concrete oplossingen oplevert die direct aansluiten bij de praktijk.

Voor het rapport 'Kenniscopproductie voor de grote maatschappelijke vraagstukken' analyseerde het Rathenau Instituut ervaringen met kenniscopproductie voor verschillende maatschappelijke vraagstukken. Het blijkt dat deze betrekkelijk nieuwe vorm van onderzoek doen zeer geschikt is voor het ontwikkelen van kennis. Daarnaast levert

het concrete oplossingen voor de maatschappelijke uitdagingen. Maar kenniscopproductie werkt alleen als er commitment is van de belanghebbenden en als organisaties bereid zijn ruimte te creëren voor nieuwe samenwerkingsvormen.

Op basis van deze ervaringen heeft het Rathenau Instituut negen gouden regels geformuleerd voor de organisatie van kenniscopproductie.

Daarnaast adviseert het Rathenau Instituut de overheid om meer aandacht – en ruimte – te geven aan kenniscopproductie. Met name voor de vakministeries liggen er mogelijkheden voor hun kennisbeleid.

Het Rathenau Instituut stimuleert de publieke en politieke meningsvorming over wetenschap en technologie. Daartoe doet het instituut onderzoek naar de organisatie en ontwikkeling van het wetenschapssysteem, publiceert het over maatschappelijke effecten van nieuwe technologieën, en organiseert het debatten over vraagstukken en dilemma's op het gebied van wetenschap en technologie.

AANBEVELINGEN

Schep ruimte in het wetenschapsbeleid voor onderzoek gericht op grote maatschappelijke uitdagingen

Ook nu er geen FES-gelden meer zijn en de topsectoren zich richten op andersoortige doelstellingen moet Nederland blijven investeren in onderzoek op de grens van wetenschap en maatschappij.

Geef kenniscopproductie een vaste plaats in het wetenschapssysteem

Kenniscopproductie is de beste methode voor het ontwikkelen van oplossingen voor grote maatschappelijke uitdagingen. Ze werkt alleen onder de juiste omstandigheden. Vaak worden hiertoe tijdelijke organisaties opgezet. Het is beter institutionele oplossingen in te zetten.

De vakministeries moeten een actieve rol spelen

De vakministeries zijn verantwoordelijk voor het beleid gericht op grote uitdagingen, zoals vergrijzing bij WWS, en sociale cohesie bij SZW. Kennis is een integraal onderdeel van de missie van vakministeries. Zij hebben eigen kennisbudgetten en zijn penvoerder van niet-universitaire onderzoeksorganisaties.

Zet kenniscopproductie in Horizon 2020

Wil Nederland succesvol zijn in Horizon 2020, dan moet het aansluiten bij de 'Grand Challenges'. Dat vereist dat we die uitdagingen ook in eigen land een belangrijke plaats geven. Door gebruik van kenniscopproductie levert het Nederlandse onderzoek in Horizon 2020 maximaal maatschappelijk rendement op.

Overheid: organiseer kennisproductie

Vergrijzing en gezondheid, veiligheid, duurzaam en veilig voedsel, schoon transport en een efficiënter gebruik van grondstoffen zijn grote maatschappelijke uitdagingen. De aanpak daarvan vereist kennis waarin de belangen, informatie en expertise van verschillende partijen samenkomen. In het huidige wetenschaps- en innovatiebeleid is te weinig ruimte voor kennisproductie – de vorm van kennisontwikkeling die zulke kennis oplevert.

Maatschappelijke uitdagingen staan centraal in het Europese onderzoeksprogramma Horizon 2020. Er is maar liefst 30 miljard euro vrijgemaakt voor de aanpak van zes grote maatschappelijke uitdagingen:

- Gezondheid, vergrijzing en welzijn
- Voedselveiligheid en duurzame landbouw en visserij
- Zekere, schone en efficiënte energievoorzieningen
- Slim, groen en geïntegreerd transport
- Klimaatmaatregelen en efficiënt gebruik van grondstoffen
- Een veilige, innovatieve en open samenleving

Nog nooit is er in één keer zoveel onderzoeksgeld ingezet voor de aanpak van deze vraagstukken. Hoe kan het onderzoek voor die grote uitdagingen georganiseerd worden? Volgens het Rathenau Instituut is kennisproductie de geschikte organisatievorm.

Organisatie van kennisproductie

Het Rathenau Instituut heeft arrangementen geanalyseerd waarin onderzoekers en belanghebbenden gezamenlijk kennis ontwikkelen. Uit die cases blijkt dat kennisproductie geschikt is voor de aanpak van maatschappelijke uitdagingen.

Colofon

Het Bericht is een uitgave van het Rathenau Instituut ~ Redactie: Tjerk Wardenaar, Edwin Horlings, Janneke Visser. Het Bericht is gebaseerd op het rapport *Kennisproductie voor de grote maatschappelijke vraagstukken*. Den Haag, Rathenau Instituut, 2013. Dit Bericht en het rapport staan ook op www.rathenau.nl.

Zo zijn binnen klimaatonderzoeksprogramma's projecten opgezet waarin onderzoekers samenwerken met lokale en regionale overheden, bedrijven en non-profitorganisaties om Nederland tijdig klimaatrobust te maken. In Zuid-Holland kwamen zij met tal van oplossingen om de provincie droog te houden als de zeespiegel stijgt.

De analyse van de Amsterdamse Kenniswerkplaats Tienplus toonde ook effectieve samenwerking. Wetenschappers, gemeente, pedagogische bureaus, scholen en migrantenorganisaties werkten samen met ouders en jongeren om de ondersteuning van de opvoeding te verbeteren. Onderzoekers kregen inzicht in de Amsterdamse opvoedpraktijk. Professionals zien hoe zij hun opvoedprogramma's kunnen verbeteren.

De cases tonen ook dat kennisproductie niet vanzelf gaat. Ze vergt extra inspanningen van deelnemers – bijvoorbeeld commitment en creativiteit. Het vereist bovendien om een (institutionele) organisatievorm waarin kennisproductie de ruimte krijgt.

Consequenties voor beleid

De Nederlandse overheid heeft zich de afgelopen jaren sterk gemaakt voor het onderzoek voor de topsectoren. Onderzoek voor maatschappelijke uitdagingen krijgt minder aandacht. Nationale programma's zijn beëindigd en onderzoeksbudgetten van ministeries slinken.

Wil Nederland de maatschappelijke uitdagingen effectief aanpakken, dan moet het ook deze poot van zijn wetenschaps- en innovatiebeleid versterken. Europa heeft dat met Horizon 2020 al gedaan.

SAMENVATTING

In het rapport 'Kennisproductie voor de grote maatschappelijke vraagstukken' beschrijft het Rathenau Instituut ervaringen met kennisproductie gericht op grote maatschappelijke uitdagingen. Op basis van onze analyses komen we tot zes conclusies:

- 1 Grote maatschappelijke uitdagingen kunnen worden aangepakt door kennis van onderzoekers én kennisgebruikers in te zetten en te combineren in een proces van kennisproductie.
- 2 Kennisproductie slaagt alleen als betrokkenen in alle onderzoeksstadia samenwerken. Kennisgebruikers moeten vanaf het begin actief meedoen. Onderzoekers moeten tot en met de implementatie betrokken zijn.
- 3 Voor het organiseren van kennisproductie zijn speciale projecten en programma's nodig, waarmee de betrokkenen binnen hun eigen organisaties ruimte krijgen om te werken aan nieuwe kennis en creatieve oplossingen.
- 4 Breng in kennisproductieprojecten deelnemers samen die niet te dicht bij elkaar staan. Sociale, geografische en cognitieve verschillen creëren spanning en vernieuwing.
- 5 Oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen vragen om de kennis en inzet van overheden. Het financieren van onderzoek is niet genoeg. Overheden moeten actief deelnemen in kennisproductie.
- 6 Het is belangrijk dat resultaten van lokale kennisproductie breder worden toegepast. Er moet structureel ruimte zijn voor kennisproductie in het kennis- en innovatiesysteem.

Veranderende
dynamische kennis
debat
techniek
wetenschap
innovatie